

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на проф. д-р Росица Александрова Пенкова на тема „Речевите жанрове в продължаващото обучение на учителите по езиковите дисциплини“, представена за защита за придобиване на научната степен „доктор на науките“, Област на висше образование: 1. Педагогически науки, проф. направление 1.3. педагогика на обучението (методика на обучението по български език)

Представеният дисертационен труд е разгърнат на 657 стр., като основният текст е 377, а 218 стр. са приложения. Авторката следва наложилата се схема за структуриране на текста, като след всяка отделна глава се формулират изводи. Съдържанието е илюстрирано от 33 таблици и 22 фигури, а списъкът с литературните източници е от 205 заглавия.

Аргументацията за избор на темата е убедителна и е свързана също така с многогодишната работа на проф. Пенкова в областта на педагогическата пропедевтика, както и в тълкуванията за мястото на учителя в обучителния учебен процес. В уводната част на работата се поставят и тълкуват отделните роли в специфичния комуникативен процес на училищното обучение, разяснения за социалните роли и за професионалните изисквания. Те са формулирани в министерски наредби, които надлежно са разисквани и тълкувани в текста, а също така са описани и предлаганите възможности за професионално израстване на учителите. Разяснени са и понятията `повишаване на квалификацията` и `продължаващо обучение`. Това са същностни елементи от системата за повишаване на т. нар. комуникативни компетентности, които са неизбежно необходими за подготовката на учителите в техния професионален път – от първите години след университетското им образование, до зрелостта и опита – в следващите етапи от институционалното им развитие.

Целта на осъществената разработка е „да се създаде и приложи в практиката методическа система на обучение за професионалното развитие и кариерно израстване на учителите, основана на взаимодействието между езиковите дисциплини в средното училище“. Формулирани са и десет специфични за случая задачи, при поставената за проверка научно-приложна хипотеза: „ако се създаде и приложи методическа система на обучение за професионално развитие и кариерно израстване на учителите, основана на взаимодействието между езиковите дисциплини с акцент върху речевите жанрове, ще се постигне ли по-високо равнище на професионалните компетентности на учителите в сферата на научното

общуване“. Използвани са шест метода за проверка на хипотезата, от които два са статистически, а останалите описателно-оценъчни (чрез анкети други подходи).

В Първа глава са обобщени теоретичните предпоставки и описанията на речевите жанрове, както и потребностите на учителите при възприемането на научни, медийни и делови текстове. Предлагат се разработки на методически варианти, където речевите жанрове са основно средство за развитие на ученическите комуникативни потребности. Авторката заключава, че предлаганата методическа система в продължаващото обучение е ориентирана към усъвършенстване на комуникативните умения на учителите, както и към методическата подготовка за реализиране на комуникативния подход в училищния процес.

Втората глава разработва методическата система за работа с речевите жанрове в продължаващото обучение. Описват се същностни идеи и европейски квалификационни практики, водещи до създаването на методическата система (тематични курсове за взаимодействието между езиковите системи, речевите жанрове, възприемането и създаването на текст). Тези курсове са разработени на основата на проведени научни изследвания от авторката, която е ръководителка на два етапа от проучване през 2010 и 2011 г., финансирано от ФНИ. Резултатите са разгърнати умело в текста, като в същото време са предложени и съответните приложения. Посочени са и интегралните взаимодействия – илюстрирани със последвалите приложения. В изводите към тази част от работата са представени особеностите на научните, медийните и официално-деловите жанрове и акцентите, отнесени към академичното общуване.

Третата глава на изследването проверява ефективността на предложената методика за работа с речевите жанрове при продължаващото обучение. Тук високо трябва да оценя същностната проверка на хипотезата, поставена в началото на дисертационния труд. Тази проверка води до преосмисляне на редица постановки, до усъвършенстването на методите за обучение на учителите – всичко това, проведено и проверено статистически за степента на неговата надеждност. Статистическите анализи са представени в отделен раздел. Важно е, че предлаганите анализи за прилагането на квалификационните програми са ревизирани с използването на критерии от икономическата метрика в сферата на социалните показатели – каквито всъщност са по-голямата част от поставените и решените проблеми в изследванията на проф. Пенкова. Въвежда се актуалната постановка за оценка на т. нар. `човешки капитал` и се преценява използването на

взаимодопълващите се подходи за оценка на три основни групи от качества: образование и усвоено знание (първа гр.), дарба и талант (втора гр.) и правен общ индивидуален статус (трета гр.). Експерименталният подход на Пенкова е осмислен и чрез измерване `степенята на обратната връзка с обучаваните`, подход, който – по моя преценка – трябва да бъде много високо оценен. Предвид големият брой изследвани лица – 2463, получените отговори са релевантни. Същата процедура е проведена и при измерване на степенята `учене`, `поведение` (където се оценява бр. успешно защитени дипломни работи през годините на провеждане на изследванията). Накрая се оценява и по степенята `резултат` в три компонента с оценка от обучаваните, със самооценка на учителя и с експертна оценка от директора на образователната институция (компонент А), следва компонент Б и В.

Накрая, в шест различни по обем параграфа, се прави аналитична оценка за цялостната ефективност на методиката. Споделям направените констатации и намирам за убедителни статистическите променливи, доказващи една или друга позиция, постановка или експеримент.

Изводите, които са направени твърде пространно, но иначе не би било възможно, предвид сложността на проведените изследвания и при търсене на доказателства за поставената хипотеза, са доказателствени за цялостната разработка и за необходимостта от провеждането на всички наблюдения.

Теоретичната значимост на дисертационния труд е в намирането на лингводидактични характеристики за речевите жанрове, които да спомогнат за определяне съдържанието на квалификационните програми при продължаващото обучение на учителите. Разработена е методическа система и инструментариум за измерване на ефективността на предлаганите квалификационни програми – нещо, което звучи актуално, убедително и иновативно!

Практическата значимост е в намиране на равнищата на умения на учителите в обучителния процес, в предлагане на дидактически задачи и подбор на теми, както и в проучванията на характеристиките на речевите жанрове. Това, по преценка на авторката, е приносен момент при създаването на един интегративен подход при решаване на важни дидактически съставки за повишаването на комуникативната компетентност. Напълно приемам потвърдената хипотеза и нейното решение чрез дългогодишни екипни проучвания. Високо оценявам избора на комуникативните стратегии като същностни при решаването на комплексни дидактични задачи. Намирам работата за високо съдържателна

от теоретично и практическо гледище, и високо оценявам статистическия оценъчен модел за търсене на отговори за подобряване на методическите подходи.

Напълно убедено давам своята положителна оценка за дисертационния труд, който по цели и по съдържание създава високи стандарти в академичната пропедевтика.

10.07.2018 г.

Гр. София

проф. д-р Васил Райнов д.н.